

מתוך סדרת הספרים "לב המועדים"

עלון לב המועדים

שבת ראש חודש

סדר התפילות כבשאר שבתות השנה, אלא שמוסיפים בשמו"ע "יעלה ויבוא" ואחרי תפילת בשחרית אומרים את ההלל, ובמוסף אומרים "אתה יצרת".

מוספי ראש חודש ושבת

בראש חודש מוסיפים פסוקי דמוסף ר"ח אצל פרשת התמיד

והטעם: כדי לפרסם שהוא ראש חודש, וביו"ט מוסיפים פסוקים של יו"ט לפי שיו"ט אין צריך פרסום.

"יעלה ויבוא"

הטעם שאין מזכירים את שבת ב"יעלה ויבוא" לפי שהזכירו בברכה רביעית (לבוש תכא, משנ"ב שם ס"ק א).

טעם אחר: לפי שעיקר "יעלה ויבוא" לא נתיסד אלא על הזכירה של ישראל לפני ה' ואין שייך זיכרון אלא בראש חודש ויו"ט כדכתיב (במדבר י) "וביום שמחתכם ובראשי חודשיכם והיו לכם לזכרון" ולא הזכיר שבת באותה פרשה לפיכך אין צריכים להזכיר שבת במקום שעיקרו משום זיכרון שהוא ר"ח (לבוש תפז א, משנ"ב שם ס"ק טו).

קריאת התורה

מוצאים שני ספרים בראשון קוראים שבעה קרואים מפרשת השבוע, ובספר השני עולה המפטיר, וקוראים בו קריאת ראש חודש (במדבר כח ט - טו) "וביום השבת.. ובראשי חודשיכם עד סוף הפרשה (שו"ע תכא א).

הטעם שמוציאים ב' ספרים ולא קוראים את שתי הקריאות בספר אחד מפני מורח הציבור, דהיינו שהציבור לא יעמוד ויחכה עד שיגללו את הספר (רמב"ם תפילה פרק יב הלכה יג).

הטעם שמתחילים "וביום השבת" אע"פ שבשאר שבתות השנה אין קוראים פרשת "וביום השבת": משום שהטעם שאין מפטירים בשבת הוא משום שאין בה אלא שני פסוקים ואין פוחתים משלושה פסוקים, משא"כ שבת ראש חודש כיון שקוראים "ובראשי חודשיכם" קוראים גם "וביום השבת" שכתובים סמוך להם (לבוש רפג ה).

הפטרה וברכותיה

הפטרת ראש חודש דוחה את הפטרה של פרשת שבוע הפטרת ראש חודש - מפטירים (ישעיה סו א - ב) "השמים כיסאי" (שו"ע תכא א), והטעם: משום שמוזכר בו מעין ראש חודש דכתיב (פסוק כג) "והיה מידי חודש בחודשו" (לבוש תכא, משנ"ב תכא ד).

סיום ההפטרה: חוזרים על הפסוק (שם כג) "והיה מידי חודש בחודשו", והטעם: כדי לסיים בדבר טוב ואילו הפסוק הקודם מדבר על עונש הרשעים (שבלי הלקט סימן קעט).

בברכות הפטרה

אין מזכירים ראש חודש בברכות ההפטרה, והטעם: כדרך גידל אמר רב (שבת כב, א) שאלמלא שבת אין נביא בראש חודש (שו"ע רפד ב, משנ"ב שם ס"ק ב). טעם אחר: לפי שקדושת ראש חודש קלה יותר מקדושת שבת ובטילה לגבי קדושת שבת (לבוש תרכא א).

ראש חודש שחל להיות באחד בשבת מפטרים (שמואל א ב יח) "במחר חודש" (שו"ע תכא ב)

ראש חודש שחל בשבת וראשון מפטירים "השמים כיסאי" ולא "מחר חודש", והטעם: כדי שלא יבואה לזלזול ביום ראשון של ראש חודש (לבוש תכא).

תפילת מוסף

אב הרהמים: אין אומרים אב הרהמים, והטעם: לפי שדינו שבכל יום אילו היה יום חול לא היו אומרים תחנון אין אומרים אב הרהמים (שו"ע רפז אות ז).

"אתה יצרת": ראש חודש שחל בשבת כולל במוסף בברכה רביעית "אתה יצרת" שבת ור"ח וחותם "מקדש השבת וישראל וראשי חודשים" (לבוש תכה ד).

הטעם שמניחים מוסף של שבת ואומרים "אתה יצרתה": לפי שבתפילת מוסף לא מוזכר בה ראש חודש, ועוד כדי לפרסם שהוא ראש חודש (כנה"ג בהג"מ).

"מקדש השבת וישראל וראשי חודשים" - הטעם שחותם כך והא קי"ל שאין חותמים בשנים לפי שאין לעשות מצוות חבילות חבילות מפני שנראה עליו כמשאוי לפי שהכל קדושה אחת, ביאור מקדש השבת שהשבת מקודשת ועומדת מפיו יתברך, וע"י שהוא יברך מקדש השבת קדש את ישראל דכתיב "אות היא ביני ובינכם לדעת כי אני ה' מקדשכם" הרי שע"י אות השבת ישראל הם מקודשים ואחר כך מקדש החודשים כלומר על ידי ישראל הוא מקדש את הראשי חודשים לפי שב"ד מקדשים החודשים (לבוש תכה א).

אמירת "זה קרבן היום וקרבן היום כאמור" - בסידור רב עמרם מובא לומר זאת, ובמשנ"ב כתב שלא לאומרו דכלפי שמיא גליא והוי הפסק (תכה ס"ק יד).

"יעלה ויבוא" - אין במוסף זכירת יעלה ויבוא, והטעם: כי כבר הזכיר קדושת היום בברכה אמצעית (פתוחי חותם על אבן השם רח תרב).

שיר של יום:

שיר של יום הוא "ברכי נפשי" ככל ר"ח (לוח א"י, מעשה רב קנז), והטעם שדוחה שיר של שבת אע"פ שתדיר ושאינו תדיר קודם, כדי לפרסם שהוא ראש חודש (סוכה נד, ב), פסוק ספרד נהגו לומר גם מזמור של שבת וגם מזמור של ראש חודש.

להערות והארות י. לב בעלי התוספות 6 אלעד -052-7668608

לקבלת העלון במייל: lev17382@gmail.com

סעודת ראש חודש

מצווה להרבות בסעודת ראש חודש (טור שו"ע תיט-א) ראש חודש שחל בשבת יש להוסיף מאכל נוסף בשביל שמחת ראש חודש (שלי"ה דיני ראש חודש, משנ"ב תיט ס"ק ב).

תפילת מנחה

בשבת אין אומרים "צדקתך" והטעם: לפי שכל יום שאם היה חול לא היו אומרים בו תחנון אין אומרים בו "צדקתך" בשבת (לבוש תרפד ב). לפי שהוא צדוק הדין [על מיתת משה רבינו ע"ה בשבת במנחה] והלל הוא שמחה.

סעודה שלישית

אכילת כזית קודם השקיעה - אבל כזית קודם שקיעת החמה אומר רצה ויעלה ויבוא אפילו אם סיים אכילתו בלילה, והטעם: כיון שהתחיל את הסעודה קודם השקיעה (שו"ע קפח משנ"ב שם ס"ק ו, משנ"ב תכד ס"ק ב).

ברכת המזון

אחרי "רצה" מוסיפים "יעלה ויבוא", והטעם שרצה קודם ליעלה ויבוא: לפי שרצה תדיר שנאמר בכל שבת, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. הטעם שאין מזכיר שבת ביעלה ויבוא לפי שכבר הזכירו ברצה (לבוש תכה א).

"הרחמן הוא יחדש עלינו" - בברכת המזון מוסיפים "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה למובה ולברכה". ואין מזכיר בו שבת לפי שכבר הזכירו ברצה (לבוש תכו).

חדש

ישמח לב

ברית מילה

הלכות = מנהגים = טעמים

שכח "יעלה ויבוא" אין מחזירים אותו. והטעם שאינו חוזר בברכת המזון וכשכח בשמו"ע חוזר. לפי שתפילה חובה על כל איש להתפלל ואי אפשר לו שלא יתפלל משא"כ ברכת המזון אינו חובה לפי שאפשר לו לאכול מזונות או פירות ולכן אינו חייב לומר ואינו חוזר (משנ"ב תכד ס"ק א).